

Postanowienie z dnia 25 października 2000 r.

III SW 54/00

Niezapewnienie możliwości głosowania osobom niepełnosprawnym, które przybyły do lokalu wyborczego, narusza art. 2 ustawy z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544).

Przewodniczący: SSN Józef Iwulski, Sędziowie SN: Andrzej Wasilewski, Andrzej Wróbel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 16 października 2000 r. sprawy z protestu Tadeusza Z. przeciwko wyborowi Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z udziałem uczestników postępowania: 1) Okręgowej Komisji Wyborczej [...] z siedzibą w W., 2) Prokuratora Generalnego, 3) przedstawiciela Państwowej Komisji Wyborczej.

p o s t a n o w i ł:

wydać opinię, że zarzut protestu jest zasadny, lecz naruszenie przepisów ustawy nie miało wpływu na wynik wyborów.

U z a s a d n i e n i e

Ksiądz Tadeusz Z. w dniu 12 października 2000 r. złożył do Sądu Najwyższego protest wyborczy wobec sytuacji, która miała miejsce w dniu 8 października 2000 r. w lokalu wyborczym w Ambasadzie Polskiej w Rzymie. Protest złożył w imieniu własnym oraz 150 – osobowej pielgrzymki osób niepełnosprawnych. Przedstawił następujące zarzuty:

1. Lokal wyborczy był niedostosowany dla osób niepełnosprawnych, znajdował się na pierwszym piętrze i prowadziły do niego wąskie, zewnętrzne schody. Spowodowało to, iż 4 osoby na wózkach inwalidzkich oraz ich opiekunowie nie mogli

dostać się do lokalu, nie wzięli udziału w głosowaniu, choć byli na listach wyborczych.

2. Pozostali niepełnosprawni stali przez 2 - 3 godziny w kolejce przed lokalem, gdzie nie było ani toalety, ani miejsc siedzących, w wyniku czego 30 osób musiało zrezygnować z głosowania, choć byli na listach wyborczych.

3. W całym lokalu panował potworny bałagan organizacyjny, a członkowie komisji wyborczej nie panowali nad sytuacją.

4. Pan Konsul, który nie podał swojego nazwiska, wprowadził w błąd 12 osób niepełnosprawnych oraz ich opiekunów poprzez podanie informacji, iż osoby, które są na liście wyborczej, w celu wzięcia udziału w głosowaniu muszą przedstawić dodatkowo zaświadczenie z okręgu wyborczego z Polski. Po 30 minutach Konsul wyjaśnił, iż podana przez niego informacja jest nieprawdziwa, jednak w wyniku tej sytuacji wyżej wymienieni wyborcy nie wzięli udziału w głosowaniu.

5. Członek komisji wyborczej ok. godziny 19⁰⁰ kategorycznie stwierdził, iż 49 osób niepełnosprawnych oraz ich opiekunowie nie mają po co przyjeżdżać ponieważ jest długa kolejka i nie zdążą głosować.

Ksiądz Tadeusz Z. zwrócił dodatkowo uwagę na fakt, iż wszyscy uczestnicy pielgrzymki osób niepełnosprawnych do Rzymu byli na listach wyborczych, gdyż kilka dni wcześniej przesłano faksem dane personalne 150 osób. Z pośród tych osób, z winy warunków panujących w lokalu wyborczym w Ambasadzie Polskiej w Rzymie, jak i skandalicznej postawy Pana Konsula, nie mogło głosować 69 osób wraz z opiekunami.

Z powyższych powodów wnoszący protest domaga się unieważnienia wyborów w lokalu wyborczym w Ambasadzie w Rzymie.

Uczestnicy postępowania zobowiązani postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2000 r. [...] przedstawili następujące stanowiska:

1. Państwowa Komisja Wyborcza w piśmie z dnia 20 października 2000 r. stwierdziła między innymi, że posiada informacje o stanie faktycznym sprawy jedynie z opisu zawartego w proteście. W czasie dyżuru pełnionego przez członków Państwowej Komisji Wyborczej w dniu głosowania nie zgłoszono Komisji zdarzenia będącego przedmiotem protestu. W ocenie Państwowej Komisji Wyborczej zgodnie z art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544) obsługę i techniczno - materialne warunki pracy obwodowych komisji wyborczych za granicą zapewnia konsul.

Również konsul powołuje obwodową komisję wyborczą (art. 16 ust. 6 ustawy). Jest oczywiste, że lokal, w którym jest przeprowadzane głosowanie musi być łatwo dostępny dla wyborców. Usytuowanie lokalu powinno również umożliwiać głosowanie wyborcom niepełnosprawnym. Liczba utworzonych za granicą obwodów głosowania powinna wynikać z rzeczywistych potrzeb, które może ocenić jedynie Minister Spraw Zagranicznych, który po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą tworzy obwody głosowania. Istnieje praktyka tworzenia kilku obwodów w dużych miastach za granicą, w których głosuje znaczna liczba wyborców. W Rzymie utworzono jeden obwód głosowania. W ocenie Państwowej Komisji Wyborczej zakończenie głosowania o godz. 20⁰⁰ oznacza, że osobom, które przybyły do lokalu wyborczego przed godz. 20⁰⁰ należy umożliwić udział w głosowaniu. Tej treści wyjaśnienie zostało zawarte w pkt. 5 wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych, dotyczących przeprowadzenia i ustalenia wyników głosowania w obwodzie w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2000 r., będących załącznikiem do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 4 września 2000 r. (M. P. Nr 27, poz. 551). Zdaniem Państwowej Komisji Wyborczej zasada powszechności wyborów nakłada na obwodowe komisje wyborcze obowiązek umożliwienia udziału w głosowaniu wszystkim wyborcom, którzy przyszli głosować w wyznaczonym ustawowo czasie i miejscu. Jeśliby wyborcy, którzy przyszli przed godz. 20⁰⁰ nie mieścili się w lokalu wyborczym, obwodowa komisja wyborcza powinna podjąć stosowne do sytuacji działania (np. należało spisać personalia osób oczekujących poza lokalem o godz. 20⁰⁰) i umożliwić im głosowanie.

2. Prokurator Generalny wniósł o stwierdzenie, że podniesiony w proteście zarzut zaniedbań organizacyjnych uniemożliwiających głosowanie w Obwodzie Wyborczym [...] w Rzymie niektórym osobom niepełnosprawnym - jest zasadny, lecz naruszenie to nie miało wpływu na wynik wyborów. W ocenie Prokuratora Generalnego zawarte w proteście Tadeusza Z. twierdzenia sprowadzić można do zarzutu, że na skutek niedociągnięć organizacyjnych część osób niepełnosprawnych, które w dniu 8 października 2000 r. zgłosiły się do lokalu Obwodu Wyborczego [...] w Rzymie, nie mogła oddać głosu. Zarzut ten znajduje potwierdzenie zarówno w wyrażonym w sprawie stanowisku Obwodowej Komisji Wyborczej [...] w W., jak i w znajdujących się w aktach sprawy pismach Ministerstwa Spraw Zagranicznych - Zespołu do Spraw Organizacji za Granicą Wyborów Prezydenta RP z dnia 19 października 2000 r. oraz w piśmie Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej - Wydziału Konsularnego w Rzymie z

dnia 16 października 2000 r. Zasadności tego zarzutu nie kwestionuje również Państwowa Komisja Wyborcza w swym piśmie z dnia 20 października 2000 r. [...]. Nieвозмоść dopuszczenia z przyczyn organizacyjnych do głosowania osób uprawnionych stanowi naruszenie wyrażonej w art. 2 ustawy z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544) zasady powszechności wyborów. Wnoszący protest różnie określa liczbę osób niepełnosprawnych, które w Obwodzie Wyborczym [...] w Rzymie nie mogły głosować. Przyjmując jednak liczbę najwyższą - 150 osób - stwierdzić należy, że oddanie przez te osoby głosów - i to nawet na jednego z kandydatów - nie mogło mieć wpływu na wynik wyborów w powołanej do podsumowania wyników głosowania w obwodach utworzonych za granicą - Obwodowej Komisji Wyborczej [...] w W. (Załącznik nr 2 do Obwieszczenia Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 9 października 2000 r. o wynikach głosowania i wyniku Wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, zarządzonych na dzień 8 października 2000 r. - Dz.U. Nr 85, poz. 952). Z tych względów, stwierdził Prokurator Generalny, brak jest podstaw do uwzględnienia protestu Tadeusza Z.

3. Okręgowa Komisja Wyborcza [...] w W., powołana do podsumowania wyników wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej w 2000 r. z obwodów utworzonych w Gminie W.-C. oraz w obwodach utworzonych za granicą w piśmie z dnia 20 października 2000 r. wyjaśniła co następuje:

Z treści protestu wyborczego oraz z wyjaśnień nadesłanych przez organizatora wyborów w Ambasadzie Polskiej w Rzymie wynikają te same okoliczności, tj. że grupa niepełnosprawnych pielgrzymów z Polski nie wzięła udziału w głosowaniu w Rzymie z powodu braku możliwości przedostania się do lokalu wyborczego pozbawionego wind lub innych urządzeń. Zauważyć jednak należy, że ocena tego stanu rzeczy przez autora protestu oraz przez organizatora wyborów jest przeciwstawna. Ocena okoliczności zaistniałych w Rzymie nie wskazuje wprost, że istniał tam bałagan organizacyjny skutkujący pozbawieniem niepełnosprawnych możliwości brania udziału w głosowaniu. Jawi się jednak stwierdzenie, że doszło tam do zbiegu nieprzewidzianych okoliczności, bowiem przed budynkiem Ambasady zgromadzili się wszyscy pielgrzymi o jednej porze, chcąc jak najszybciej spełnić akt głosowania. Nie doszło też do odpowiednio wcześniejszych uzgodnień między organizatorem wycieczki i organizatorem wyborów, że niepełnosprawni będą brali udział w wyborach w Rzymie, co uniemożliwiło wytypowanie innego lokalu wyborczego, spełniającego

standardowe warunki do obsługi osób niepełnosprawnych. Prawo głosowania obywateli polskich przebywających za granicą, określa art.36 i 39a cyt. ustawy o wyborze Prezydenta RP. Z zasad: równości (art.4), bezpośredniości (art.5) i tajności (art.6) wynikają określone konsekwencje prawne. W wypadku naruszenia wymienionych zasad prawa wyborczego i ich wpływu na wynik wyborów prowadzić musi do formułowania pytania określającego istotę tych naruszeń, a także ich wpływu na ważność wyborów. W niniejszej sprawie rzecz sprowadza się do tego, że także w odniesieniu do osób niepełnosprawnych zasady prawa wyborczego powinny być również przestrzegane. Wykonywanie czynności wyborczych przez obwodową komisję wyborczą powinno być jawne, co oznacza, że wszystkie jej czynności powinny być wykonywane kolegialnie i w lokalu wyborczym. Niedopuszczalne zatem byłyby czynności członków komisji wyborczej, gdyby ci zezwolili wynieść z budynku Ambasady urnę wyborczą poza siedzibę lokalu, aby niepełnosprawni mogli głosować. Zakazane jest także wynoszenie poza lokal wyborczy kart do głosowania oraz spełnienie aktu głosowania zastępczo przez inną osobę. Państwowa Komisja Wyborcza doceniając zagadnienie udziału osób niepełnosprawnych w wyborach Prezydenta RP w 2000 r., w piśmie z dnia 16 sierpnia 2000r. [...] adresowanym do organów samorządowych zalecała podjęcie stosownych inicjatyw i przedsięwzięć zmierzających do umożliwienia osobom niepełnosprawnym udziału w wyborach. Chodziło tu głównie o zapewnienie transportu osób niepełnosprawnych do lokali wyborczych wszędzie, gdzie było to możliwe. W każdym razie - zgromadzony materiał nie upoważnia do stwierdzenia zasadności zarzutu protestu jakoby niespełnienie aktu głosowania przez niepełnosprawnych członków wycieczki w Rzymie było wynikiem zaniedbań organizatora wyborów albo niedowładu organizacyjnego lub innego naruszenia przepisów ustawy z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta RP.

Sad Najwyższy zważył, co następuje:

Zawarte w proteście Tadeusza Z. twierdzenia można, jak trafnie stwierdził Prokurator Generalny, sprowadzić do zarzutu, że na skutek niedociągnięć organizacyjnych część osób niepełnosprawnych, które w dniu 8 października 2000 r. zgłosiły się do lokalu Obwodu Wyborczego [...] w Rzymie, nie mogła oddać głosu.

Zarzut ten jest trafny i znajduje potwierdzenie w pismach Ministerstwa Spraw Zagranicznych - Zespołu do Spraw Organizacji za Granicą Wyborów Prezydenta RP

z dnia 19 października 2000 r. oraz w piśmie Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej - Wydziału Konsularnego w Rzymie z dnia 16 października 2000 r., w którym między innymi wyrażono ubolewanie, że „część wyborców nie uzyskała możliwości oddania głosu.” Zasadności tego zarzutu nie kwestionuje również Państwowa Komisja Wyborcza w swym piśmie z dnia 20 października 2000 r. [...]. Również Okręgowa Komisja Wyborcza [...] w W. przyznaje, że część osób z grupy niepełnosprawnych nie wzięła udziału w głosowaniu w Rzymie z powodu braku możliwości dostania się do lokalu wyborczego pozbawionego wind lub innych urządzeń.

Sąd Najwyższy podziela stanowisko Prokuratora Generalnego i Państwowej Komisji Wyborczej, że zasada powszechności wyborów wyrażona w art. 2 ustawy z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej nakłada na obwodowe komisje wyborcze obowiązek umożliwienia udziału w głosowaniu wszystkim wyborcom, którzy przyszli głosować w wyznaczonym ustawowo miejscu i czasie. W szczególności należy podzielić pogląd Państwowej Komisji Wyborczej, że wyborcom, którzy jak w niniejszej sprawie, przyszli głosować przed godz. 20 i nie mieścili się w lokalu wyborczym, obwodowa komisja wyborcza powinna zapewnić wzięcie udziału w głosowaniu przez podjęcie stosownych działań. Sąd Najwyższy nie podziela natomiast stanowiska Okręgowej Komisji Wyborczej [...] w W., że zarzut jest niezasadny, bowiem niespełnienie aktu głosowania przez niepełnosprawnych uczestników wycieczki nie było wynikiem zaniedbań organizatora wyborów albo niedowładu organizacyjnego lub innego naruszenia przepisów ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej. W ocenie Sądu Najwyższego uniemożliwienie osobom niepełnosprawnym, które przybyły do lokalu wyborczego w dniu głosowania przed godz. 20, udziału w głosowaniu, oznacza rażące naruszenie art. 2 ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i bez znaczenia prawnego są przyczyny, z powodu których właściwa komisja wyborcza zaniedbała wykonania obowiązku zapewnienia tym osobom możliwości oddania głosu w wyborach prezydenckich. Na organach państwa ciąży bowiem obowiązek zapewnienia możliwości efektywnego korzystania przez obywateli polskich z czynnego prawa wyborczego, o którym mowa w art. 127 ust. 1 Konstytucji RP.

Powyższe naruszenie ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej nie miało jednak wpływu na wynik wyborów, bowiem nawet przyjmując najwyższą liczbę osób niepełnosprawnych, które nie wzięły udziału w głosowaniu, tj. 150 osób i zakładając, że wszystkie te osoby oddałyby głos na jednego z kandydatów, nieu-

czestniczenie tej liczby osób w głosowaniu nie zmieniłoby wyniku wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej określonego w pkt II obwieszczenia Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 9 października 2000 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 8 października 2000 r. (Dz.U. Nr 85, poz. 952).

Biorąc powyższe pod rozwagę Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====